

Rose-Marie Wallengren skäms inte över sitt ursprung, tvärtom. – Det är dags att vi tattare sträcker på oss och kräver rättelse. Det svenska samhället har en stor historisk skuld gentemot resandefolket. Att reglera den är ingen välgärning, det är en skyldighet.

FOTO SANDRA NORDIN

» Fakta

Idag, den 8 april, är romernas nationaldag. Romer har levt i Sverige sedan 1200-talet. Här bor cirka 50 000 romer. I Sverige delas romerna in i fem grupper; finska och svenska romer, resande, utomnordiska- och nyanlända romer. Romernas språk, romani är sedan år 2000 ett av Sveriges nationella minoritetsspråk. Resande vill även ha sitt språk, svenskromani, klassat som minoritetsspråk.

”Jag är en stolt tattare”

Rose-Marie Wallengren säger sig ha vikt sitt liv åt att stärka resandefolkets självkänsla. Efter århundranden av förtryck, där tvångsterilisering och fosterhemsplaceringar var vanligt förekommande ända in på 60-talet, är det ett sargat folk.

– Vi har skrämmts till tystnad. Många resande är idag etablerade i samhället, men vill inte veta av sin bakgrund. Det vill vi ändra på. – Jag är tattare och det är jag stolt över!

Rose-Marie Wallengren berättar att resande, eller tattare, som folkgrupp är helt okänd för de flesta svenskar. Detta trots att de är fler än samerna. 20 000 personer är kända, men man tror att det finns långt fler.

– Eftersom det är en icke-existerande grupp som varken syns eller märks utåt så finns den inte för svensken i gemen, förklarar hon.

I Sverige sedan 1200-talet

Resandefolket har dock funnits i Sverige sedan 1200-talet. De vill inte förväxlas med romer utan ser sig som en egen folkgrupp med särpräglad identitet, en viktig del av den romska minoriteten.

– Men ofta sätts det likhetstecken mellan oss och romerna vilka kom till Sverige betydligt senare. Vi kallas alla för zigenare, förklarar Rose-Marie.

Rose-Marie berättar sakligt om det

» Rose-Marie Wallengren

Ålder: 61 år.

Familj: Sambon, tre vuxna barn, en hund.

Bor: I Mölndal. Har en stor del av släkten i Borås.

Aktuell: Är ledamot i Kulturgruppen för resandefolket.

Intressen: – Släktforskning, har gjort 21 DVD med filmer om resandefolket baserat på texter, gamla fotografier och romsk musik.

Gör om tio år: – Jag hoppas att det arbete vi gör idag banar väg för yngre generationer av vårt folk att erkänna och glädja sig åt sitt ursprung.

elände som hennes folk utsatts för under åren. Om diskriminering, segregation, osynliggörande, brist på respekt och mobbning för att nämna något.

– Historiskt sett har steriliseringskampanjerna och barnhemsplaceringarna varit de mest destruktiva processerna under tiden efter andra världskriget. Påverkan av dessa har fullt utslag i nuet och kan inte betraktas som förgångna och överständna förhållanden, slår hon fast.

Genom att engagera sig kämpar nu resandefolket för att svenska staten ska betala sin historiska skuld till dem. Tillsammans med ytterligare ett antal resande ingår Rose-Marie i Kulturgruppen för resandefolket med säte i Göteborg.

– Vårt syfte är att befrämja, utveckla,

utforska och tillgängliggöra resandefolkets kultur. Vi vill även verka för att offentliga resurser ställs till vårt förfogande samtidigt som vi vill ge kunskap till såväl svenska myndigheter som alla svenskar.

Familjen drabbad

Även Rose-Maries familj drabbades av de lagar som fram till slutet av 60-talet diskriminerade resandefolket.

– Min mamma, som hade sina rötter i Borås, blev genom sitt giftemål med en resande förskjuten av sin familj. När hon efter det att jag fötts, som nummer fyra i syskonskaran, var orolig över vår försörjning tvingades hon till sterilisering. Hade hon inte gått med på det hade samhället tvångsomhändertagit oss barn.

Inte heller morfadern var till någon hjälp. Då modern vände sig till honom i sin nöd, fick hon veta att då hon tagit fan i båten fick hon ro honom i land.

– Hon var fruktansvärt utsatt, men släkten vände henne ryggen. När morfar senare dog fick hon ingen del av arvet.

Men trots den behandling som modern utsatts för tillät hon aldrig barnen att tänka illa om morfadern.

– Vi sköter om hans grav men det händer att vi står där och konstaterar att det blivit bra folk av oss utan hans hjälp.

Liksom andra resandebarn blev Rose-Marie satt i hjälpklass. Det var mer regel än undantag.

– Det värsta var den mobbning vi ut-

Eftersom det är en icke-existerande grupp som varken syns eller märks utåt så finns de inte för svensken i gemen.

sattes för. För att överleva hade vi lärt oss hitta alla gömställen på skolan. Det kunde vara under en trappa eller bakom ett skjul. Där tillbringade vi rasterna. Men vi kunde få stryk ändå. Lärarna drog sig inte för att klå oss.

– Pappa var mycket mån om att vi skulle förkovra oss. Vi gick till biblioteket och lånade böcker och blev ständigt påpushade. Det ledde till att vi syskon klarat oss bra i samhället och lever alla ett väletablerat liv.

Fadern är inte längre i livet men före sin död skrev han ner sin livshistoria. Den finns nu bevarad på Landsarkivet i Göteborg.

Rose-Marie gläds över att ha fått styrkan att stå upp för sitt folk.

– Vi ser det som så viktigt att berätta. Vi är en svensk minoritetsgrupp och anser oss ha rätt att respekteras som sådan. Vi har ett eget språk, svenskromani, som vi nu vågar tala öppet. Det var otänkbart förr. Då talades romani enbart innanför den egna lägenhetsdörren. Och så var det även med en hel del andra resandetraditioner.

Rose-Marie tänker fortsätta sin kamp för sitt folk. Dagligen får hon samtal från resande som inte vågar framträda i offentligheten med sin bakgrund.

– Men, säger hon, de är välkomna att vara med och stödja oss i kulturföreningen anonymt. Tids nog tror jag att allt fler vågar erkänna sitt ursprung. ■

Gunnel Almart
gunnel.almart@bt.se
033-700 07 05

Härnäst: Carl Bredell – på sitt livs äventyr i Afrika